

комп'ютерні ігри та мультфільми дітей 5-6 років. Особливу увагу приділено ролі мультфільмів у формуванні уявлень дитини дошкільного віку про світ.

Ключові слова: медіа-простір, світогляд, медіа-засоби, медіа-тексти.

Киндрат И. Р. Влияние современного медиапространства на формирование мировоззренческих представлений ребенка дошкольного возраста

В статье очерчены общие аспекты влияния современного медиапространства на формирование мировоззрения ребенка. Проанализированы любимые компьютерные игры и мультфильмы детей 5 – 6 лет. Особое внимание уделено роли мультфильмов в формировании представлений ребенка дошкольного возраста о мире.

Ключевые слова: медиапространство, мировоззрение, медиасредства, медиатексты.

Kindrat I. R. Influence of Modern Mediaspace for the Formation of Philosophical Concepts Child of Pre-school Age

In the article outlines the general aspects of the impact of modern media space in shaping the worldview of the child. Analyzes favorite computer games and cartoons children 5-6 years. Particular attention is paid to the role of cartoons in shaping perceptions of preschool age children about the world.

Key words: media space, outlook, media resources, media texts.

Стаття надійшла до редакції 02.04.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Гавриш Н. В.

УДК 373.2+373.3

О. В. Ковшар

**СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ В ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ
ДОШКІЛЬНОЇ, ПЕРЕДШКІЛЬНОЇ
ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

Докорінне реформування й модернізацію сучасної національної системи освіти потребує змін основних парадигм на всіх її ланках. У зв'язку з цим особливої уваги набуває дошкільна освіта як вихідна ланка загальної освітнянської системи.

В Державній національній програмі „Освіта” (Україна XXI століття), „Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті”, Законі „Про дошкільну освіту”, „Про охорону дитинства”, Базовому компоненті дошкільної освіти, Державній цільовій програмі розвитку дошкільної освіти на період до 2017 р., Національній стратегії розбудови освіти в Україні до

2021 року – зазначено про необхідність створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості, формування покоління, здатного навчатися впродовж життя .

Сьогодні пріоритетним визначилась нова тенденція наукового пошуку у дошкільної освіти – наступність в організації взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу дошкільної та початкової освіти – у змісті, методах, формах, технологіях освіти у ДНЗ та початковій школі.

У Законі „Про освіту” наголошується, що саме наступність дошкільного навчального закладу і школи – одна з необхідних умов безперервної освіти, яка певною мірою має забезпечити єдність, взаємозв’язок мети, змісту, методів, способів, організаційних форм навчання і виховання з урахуванням вікових особливостей дітей.

Дошкільний вік має особливе значення для подальшого розвитку людини. Саме в цьому віці у дітей закладаються риси майбутньої особистості, формується самосвідомість та світосприймання, відбувається загальний психічний розвиток, дошкільники набувають необхідного досвіду для подальшої життєдіяльності, накопичують враження від пізнання світу, в цей період відбувається інтенсивне становлення пізнавальної активності (Л. Виготський, П. Гальперін, Д. Годовікова, Г. Люблінська, М. Матюшкін, Л. Обухова, Г. Урунтаєва). Таким чином, відбувається розвиток усіх сфер дитини: особистісної, мотиваційної, емоційної, когнітивної. „Визнання своєрідності, унікальності, особливої ролі дошкільного дитинства у становленні особистості...; забезпечення гармонійного та різнобічного розвитку особистості; створення умов для активного проживання дитиною кожного вікового відрізка життя як важливої передумови її успішного розвитку в наступні роки...” – основні засади створення Базового компонента дошкільної освіти, які визначають зміст роботи з дітьми дошкільного віку на демократичних та гуманістичних засадах .

Мета нашого дослідження виявити та обґрунтувати основні шляхи взаємодії дошкільної, передшкільної та початкової ланок освіти в наступності та неперервності .

Проблема наступності має глибоке історичне коріння.. Вагомий внесок у розвиток і становлення педагогічної теорії зробив відомий чеський педагог Я. Коменський. Учений запропонував інноваційну для свого часу структуру дошкільної освіти, а саме – *материнську школу*, розробивши теорію сімейного виховання дітей до 6-ти років, його зміст і методику, спрямовані на фізичний, моральний та розумовий розвиток особистості. Особливу роль у розв’язанні проблеми наступності відіграла творчість К. Ушинського. У науковій праці „Людина як предмет виховання” він уперше в Росії розробив і обґрунтував систему початкових занять, у яких висунув основні вимоги до організації і змісту сімейного й громадського дошкільного виховання. Педагог радить уже на сьомому році пробувати займатися з дитиною і робити висновок про можливість початку систематичного навчання. Отже, для вітчизняної педагогіки ХІХ ст. характерними є пошуки в теорії й практиці навчання і виховання, які привели до виникнення шкіл

різного рівня, становлення теоретичної бази педагогіки дітей дошкільного віку, її змісту .

Конкретизація принципу наступності для дошкільної та початкової ланок дозволяє сформулювати його таким чином: освітній процес на етапі дошкільної та початкової ланок освіти повинен забезпечити плавний, природний перехід дитини від позиції дошкільника до позиції молодшого школяра. Тому в педагогічній літературі наступність дошкільного закладу та початкової школи традиційно визначається як двобічний зв'язок, що передбачає, з одного боку, спрямованість навчально-виховної роботи в дитячому садку на ті вимоги, які будуть пред'явлені дітям у школі, а з іншого – опору вчителя на досягнутий старшими дошкільниками рівень розвитку, на знання, навички та досвід дітей [1 , с. 187].

„Наступність – це врахування того рівня розвитку дитини, з яким вона прийшла до школи, опора на нього. Вона забезпечує органічне, природне продовження розвитку, виховання та навчання, започаткованих у дошкільному віці, створює умови для успішного переходу молодшого школяра в основну школу”, – відзначає Л. Калмикова, даючи визначення зазначеним поняттям [1 , с. 10].

В реалізації принципу наступності в сучасній освіті виділяють два підходи – функціональний та системний.

Функціональний підхід до забезпечення наступності в навчанні дітей дошкільного й молодшого шкільного віку реалізується на практиці двома шляхами. Перший – ґрунтується на тактиці форсування темпів дитячого розвитку і полягає в прямому пристосуванні соціально-педагогічних завдань дошкільної освіти до вимог школи. Другий – передбачає подальший розвиток у початковій школі тих елементарних знань, умінь і навичок, з якими дитина приходить до школи. Як бачимо, реалізація принципу наступності на засадах функціонального підходу викликає серйозні негативні наслідки і призводить до нівелювання самоцінності дошкільного та молодшого шкільного віку.

За умов системного підходу наступність розглядається як взаємозв'язок між ступенями єдиної системи „дошкільна освіта – загальноосвітня школа”, завдяки чому забезпечується цілісний розвиток особистості дитини.

Як зазначось вище, на сучасному етапі функціонування української системи освіти її стратегічна мета полягає в цілісному розвитку особистості дитини на засадах гуманістичної педагогіки. У цьому контексті з боку дошкільних освітніх закладів наступність повинна виявлятися не тільки в підготовці дитини до школи, але й у забезпеченні її загального психічного розвитку, а з боку школи – передбачати продовження загального психічного розвитку дитини на основі максимального використання того позитивного, що дитина набула в дошкільному віці. Тому, на думку більшості фахівців, сьогодні, говорячи про цільовий компонент наступності в навчанні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку, необхідним виявляється відхід від розуміння наступності в контексті функціонування традиційних зв'язків між дошкільною та початковою ланками загальної освіти.

„Наступність в роботі дитячого садка та початкової школи – це не тільки традиційна наступність у змісті, методах, формах і прийомах, але це, перш за все, - бачення та реалізація наступності в лініях, основних аспектах розвитку особистості дошкільника та молодшого школяра” [3, с. 73].

Як бачимо, мета реалізації принципу наступності в навчанні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку на сучасному етапі розвитку системи освіти в Україні розглядається науковцями в контексті системного підходу і визначається як завдання щодо забезпечення цілісного розвитку особистості дитини на засадах гуманістичної педагогіки.

Зокрема, це стосується організації передшкільної освіти – зв’язуючого ланцюжка між дошкільною та початковою освітою для реалізації принципу наступності у роботі дитячого садка і школи, забезпечення єдиного рівня підготовки дітей, які йдуть до школи, а також удосконалення взаємозв’язків у змісті навчання дошкільників і першокласників. Адекватне віковим і індивідуальним можливостям гармонійний розвиток дитини-дошкільника дозволить йому бути успішним в школі.

За визначенням Богуш А. М., передшкільна освіта – це проміжна ланка між дошкільною і початковою освітою, яка асоціює спеціальну (засвоєння знань, умінь і навичок) і загальну (готовність дітей до навчання у школі) підготовку з усіма її компонентами (мотиваційний, вольовий, розумовий, комунікативний, мовленнєвий, фізичний), яка відбувається на позитивному, емоційному тлі взаємовідносин педагога і дітей з орієнтацією на особистісно-діяльнісний і комунікативний підходи, які повинні зберегтись і в першому класі [4, с. 7].

Передшкільна освіта – стала, відкрита педагогічна система. Вона включає інтегративні зв’язки зі всіма учасниками цілісного навчально-виховного процесу – педагогами, вихованцями, батьками. Це дає можливість постійно удосконалювати зміст, цілі, методи, технології реалізації освітніх шляхів впливу на дітей дошкільного віку, якість вітчизняної системи дошкільної освіти та перспективними напрямками його розвитку.

Мета передшкільної освіти – створити умови для забезпечення рівних стартових можливостей дітей, які вступають до школи. Результатом передшкільної освіти повинна стати готовність дитини до подальшого розвитку – соціального, особистісного, пізнавального (когнітивного) і т. ін., поява у дошкільника первісної цілісної картини світу, тобто осмислених і систематизованих первісних знань про світ.

Серед основних теоретичних аспектів взаємодії дошкільної, передшкільної та початкової освіти, всіх учасників даного навчально-виховного процесу ми виділили основні принципи її організації.

1. Принцип гуманізації й демократизації вимагає, щоб уся робота сім’ї, дошкільної установи і школи в процесі підготовки була підпорядкована особистісно орієнтованому розвитку дитини. Поняття „гуманізм” означає ставлення до дитини як до найвищої цінності. У відповідності до гуманістичних концепцій видатних педагогів Ш. Амонашвілі, Я. Корчака, М. Монтесорі, С. Русової, В. Сухомлинського, Л. Толстого, Р. Штайнера

дотримання цього принципу передбачає високий рівень загальної і психологічної культури навчально-виховного процесу, усвідомлення самоцінності особистості дитини, що виявляється у системі взаємин дітей і батьків, дітей і вихователів, учнів і вчителів, членів педагогічного колективу. Тому в процесі підготовки дітей до школи на основі взаємодії важливим є забезпечення цілісності розвитку, навчання і виховання дитини. Особистість є найвищою цінністю, але повноцінний розвиток її можливий тільки одночасно з розвитком усіх суб'єктів взаємодії. Тому взаємодія визначається всім соціально-культурним оточенням, до якого органічно вписується перш за все сім'я, дошкільна установа і школа. Гуманна і демократична взаємодія покликана забезпечити партнерські відносини між вихователями і вихованцями, батьками і дітьми, педагогами і батьками, допомогти їм стати рівноправними суб'єктами педагогічної діяльності у підготовці дітей до школи. Формування суб'єкт-суб'єктних відносин, демократичного стилю спілкування не тільки наповнює взаємодію багатим виховним змістом, але й забезпечує необхідну суму знань, виховує гуманні якості дитини – доброту, ввічливість, милосердя, людяність і бажання вчитися.

2. Принцип суб'єктності і модальності для організації взаємодії в педагогічному процесі організації передшкільної освіти є базовим. Усвідомлення виховання як особистісно-соціального феномену, розуміння особистості дитини як суб'єкта і, мети виховання є вихідними позиціями педагогічної взаємодії. Цим принципом визначаються: місце вчителя й учня, вихователя і дитини в навчально-виховному процесі як суб'єктів, їхні відносини — як суб'єкт-суб'єктні, педагогічно доцільні, виховуючі.

Отже, в процесі взаємодії дошкільної, передшкільної та початкової освіти суб'єктами виховуючих відносин є дитина, батьки, вихователі і учителі.

Навчально-виховні заклади у процесі взаємодії генерують стратегію суб'єкт-суб'єктних відносин від низького до високого рівня – від співпідпорядкування, співробітництва до співтворчості дітей, батьків, вихователів і вчителів. Для характеристики взаємодії та пізнання її сутності в цьому принципі важливо те, що риси суб'єкта можуть бути властиві не тільки індивіду, але і різним групам. Так виникає, за термінологією О. Леонтьєва, „сукупний суб'єкт”. Це означає, що суб'єкт може бути полімодальним, відтак сім'я, дошкільна установа і школа в процесі підготовки дітей до школи набувають властивостей сукупного, полімодального суб'єкта [1, с. 135]. Відповідно його суб'єктами виступають також діти, педагоги, батьки, колективи вихованців та учнів.

Таким чином, взаємодію сім'ї, дошкільної установи і школи можна розглядати як суб'єкт-суб'єктну і педагогічно доцільну, системоутворюючу ланкою якої є особистість дитини, її активність.

3. Принцип неперервності. Неперервність – це цілеспрямоване отримання дитиною потрібних знань, умінь і навчочок упродовж усього життя в навчальних закладах та в процесі саморозвитку, самовиховання та самореалізації [3, с. 139]. Неперервність виявляється в особистісних

досягненнях дитини у процесі взаємодії сім'ї, дошкільної установи і школи завдяки перш за все наступності освітніх ланок й послідовності педагогічних впливів як цілісного виховного процесу у межах кожного вікового етапу.

Взаємодія зумовлює цілеспрямовані особистісні зміни дитини як суб'єкта, тобто „саморух” особистості від нижчих до вищих ступенів розвитку. До істотних визначають поняття „зміни”, відносимо розвиток властивостей і якостей дитини (в розумінні її підготовленості до школи), які набувають регулярного характеру і закріплюються у часі. Зміни і розвиток відбуваються передусім у діяльності дитини як суб'єкта в процесі взаємодії дітей, педагогів і батьків. Це дає можливість розкрити перспективу її особистісного розвитку, що є вимогою часу у підготовці до школи.

Неперервність забезпечується наступністю, яка пов'язана із закономірностями організації і побудови навчального процесу та його змісту, використанням методів навчання, реалізації їх у відповідності до мети підготовки до школи. Забезпечення неперервності передбачає цілеспрямоване-формування взаємодії:

- 1) від співвідпорядкування до співробітництва та співтворчості;
- 2) забезпечення наступності дошкільної і початкової шкільної ланок освіти на основі взаємодії;
- 3) спрямування суб'єкт-суб'єктної взаємодії дітей, батьків, вихователів, учителів на формування індивідуального особистісного розвитку дитини з дитинства до повноліття.

Отже, наступність у змісті взаємодії є вимогою й умовою організації перед шкільної освіти, що забезпечує неперервність освіти й становлення особистості дошкільника.

4. Принцип особистісно-соціальної взаємодії реалізується у змісті дошкільної, передшкільної та початкової освіти, спрямованому на забезпечення самобутності дитячої субкультури та соціалізацію особистості. Вирішення проблеми поєднання індивідуального й соціального в розвитку дитини є визначальним у формуванні особистості. В данному аспекті можна виділити три напрями: внутрішньо-особистісний, соціально-зовнішній та інтегральний. Інтегральний напрямок забезпечує взаємозв'язок двох основ розвитку людини: біологічної та соціальної. Освітнє середовище, доцільно створене взаємодією сім'ї, дошкільної установи і школи, розглядається нами як центр організації особистісно орієнтованого виховання і навчання. Це зумовлює обов'язкове формування, перш за все, соціальної взаємодії сім'ї, дошкільної установи і школи, а також суб'єкт-суб'єктної взаємодії дітей, педагогів і батьків.

Необхідно відійти від навчання, яке конкретно пов'язане з підготовкою до школи, й переорієнтуватися на особистість, формування якої закладено у сферах „Я і світ”, „Я і люди”, „Я і природа”, „Я і культура”, що утворюють педоцентричний підхід, повноцінність проживання дитиною кожного вікового етапу.

Стратегічна мета дошкільної освіти – це забезпечення не тільки фізичного та психічного розвитку, й соціального, тобто набуття дитиною

соціальної компетентності на основі як повноцінного використання внутрішнього потенціалу особистості, так і взаємодії оточуючим середовищем та людьми. Гармонійний і різнобічний розвиток особистості дошкільника може бути забезпечений завдяки інваріантній і варіантній частинам Базового компонента, лінії розвитку якого будуть продовжені у період шкільного життя .

Отже, на основі соціально- особистісного принципу формується така суб'єкт-суб'єктна взаємодія дітей, батьків, вихователів, учителів, що реалізує особистісно орієнтований і особистісно-соціальний підходи у формуванні особистості дитини .

5. Принцип науковості і природовідповідності вимагає, щоб взаємодія дошкільної установи, школи будувалася на основі досягнень сучасної психолого-педагогічної науки, творчого досвіду вітчизняних педагогів.

Принцип науковості передбачає не лише постійне звернення педагога до нових досягнень педагогічної науки і прогресивного педагогічного досвіду, а й уміння відібрати з нового те, що послужить піднесенню ефективності педагогічного процесу.

Природовідповідність – це основа особистісного виховання, яка виявляється в генетичних, анатомо-фізіологічних, психологічних, вікових, індивідуальних, національних та регіональних особливостях.

У дослідженні організації взаємодії дошкільної , передшкільної та початкової освіти принципи науковості і природовідповідності, є основним, бо функціонування взаємодії сім'ї, дошкільної установи і школи дає можливість забезпечити єдину природовідповідну – стрижневу лінію розвитку дітей на етапах дошкільного, передшкільного і шкільного дитинства як передумови всебічного й гармонійного особистісного розвитку.

6. Принцип комплексності та інтеграції дошкільної та початкової освіти передбачає єдність біологічних, соціальних, педагогічних, психологічних і вікових змін, які постійно відбуваються в навчально-виховному процесі .

Відтак, взаємодія є інтегрований феномен організації єдності виховних впливів сім'ї, дошкільної установи і школи у розвитку особистості дитини Кожен суб'єкт має свої функції, але вони об'єднані взаємодією в єдине ціле і являють собою комплексне поєднання. Отже, процес взаємодії має властивості інтегрованості й комплексності.

Це сприяє ефективній організації дошкільної і початкової освіти на основі взаємодії, завдяки чому відбувається індивідуальний розвиток особистості, формування життєвої компетентності дошкільників, поступове їх включення до системи особистісних і громадських відносин.

7. Принцип інноваційності взаємодії є одним із провідних в організації навчально – виховного процесу . Термін „інновація” з'явився в дослідженнях ХІХ ст., запозичений з латинської мови і розуміється як нововведення, оновлення .

В педагогічній науці інновацією вважається все те нове, що входить до системи навчально-виховних закладів і навчально-виховного процесу в

них, тобто нововведення, реформування, оновлення. Тенденції оновлення сучасної освіти охопили як практику, так і педагогічну теорію. Цьому сприяла сукупність факторів докорінної соціально-економічної перебудови держави, потреба в ініціативних, творчих особистостях, що знайшло відображення в Законі „Про освіту”, Державній національній програмі „Освіта”.

Такою методичною інноватикою у взаємодії дошкільної та початкової освіти є навчально-виховний процес, що відбувається на основі спеціально організованої суб’єкт-суб’єктної взаємодії, педагогічно доцільних гуманних відносин. Нині сім’я стає рівноправною поряд із дошкільним закладом і школою у справі виховання дитини. Сім’я, дитяча установа і школа є суб’єктами виховного процесу. У взаємодії досягається єдність усіх чинників педагогічного процесу, в центрі якого Дитина.

Таким чином, в формуванні та подальшого розвитку особистості дитини важливу роль має взаємодія сім’ї, дошкільної установи, школи можливо досягнути лише при дотриманні гуманізації й демократизації, комплексності та інтеграції дошкільної та початкової освіти, принцип науковості і природо відповідності, принцип особистісно-соціальної взаємодії, неперервності суб’єктності і модальності для організації взаємодії, інноваційного принципу.

Список використаної літератури

1. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика. – К.: Вища школа, 2007. – 542 с. **2. Закон України „Про освіту”.** – К. : Генеза , 1996. – 36 с. **3. Наступність** у навчально-виховній роботі дитячого садка-школи / Упор. З.Н. Борисова. – К. : Рад . школа , 1985. – 142 с. **4. Степанова Т. М.** Еволюція змісту дошкільної освіти у другій половині 20 століття : Монографія. – К. : Видавничий Дім „Слово”, 2010. – 171 с.

Ковшар О. В. Становлення особистості дитини в процесі взаємодії дошкільної, передшкільної та початкової освіти

В статті автор розкриває зміст поняття передшкільна освіта та її зв’язки з процесами наступності, співробітництва, неперервності . Також обґрунтовує взаємозв’язок ланок дошкільної, передшкільної та початкової освіти.

Ключові слова: взаємодія, передшкільна освіта, наступність, неперервність.

Ковшар О. В. Становление личности ребенка в процессе взаимодействия дошкольного, передшкольного и начального образования

В статье автор раскрывает содержание понятия передшкольное образование и его связь с процессами преемственности, сотрудничества, непрерывности. Также обосновывает взаимосвязь звеньев дошкольного, передшкольного и начального образования.

Ключевые слова: взаимодействие, передшкольное образование, преемственность, непрерывность.

Kovshar O. V. Formation of Personality Child during Interaction Preschool, Peredshkilnoi And Primary Education

In this article the author reveals the meaning of pre-school education and its links with the processes of continuity, cooperation, continuity. Also justifies the relationship links pre-school, pre-school and primary education.

Key words: interaction peredshkilna osvita,, continuity, continuity.

Стаття надійшла до редакції 03.04.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – к. п. н., доц. Ліннік О. О.

УДК.37.018

Т. В. Лопухіна

**ШЛЯХИ ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Стрижнем усієї системи виховання в Україні є національна ідея, яка відіграє роль об'єднуючого, консолідуючого фактора у суспільному розвитку, спрямованого на вироблення життєвої позиції людини, становлення її як особистості, як громадянина своєї держави.

Зміни, які відбуваються в усіх сферах життєдіяльності сучасного українського суспільства, не залишили осторонь і систему освіти та виховання, визначивши одним із провідних напрямів її розвитку побудову в Україні національної системи освіти і виховання, що передбачає глибоке оволодіння молодим поколінням українців знаннями з історії рідного народу, надбаннями його культури, духовністю, народною мудрістю, яка знайшла своє втілення в народних звичаях, традиціях, обрядах, нормах моралі.

Сьогодні приділяється велика увага проблемам виховання у молодого покоління високих духовно-моральних цінностей, притаманних українському народу. Однак зміни, які відбуваються в українському суспільстві останнім часом, негативно впливають на свідомість молоді: культ грошей, жорстокість, засмічення мови лайливими словами. Всі ці та інші негативні фактори змушують нас активніше шукати шляхи до виправлення ситуації, яка склалася. Одним із факторів, що, на нашу думку, допоможе протистояти шкідливим впливам на підростаюче покоління чуждих українському народові духовно-моральних орієнтирів може стати формування в них національної свідомості. І тому, проблема формування національної свідомості підростаючого покоління це окремий напрямок, що заслуговує уваги.